ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН У СВІТІ І В ОСВІТІ

Грітченко Т. Я.
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна

Сучасний світ переживає безпрецедентні зміни, пов'язані з технологічним розвитком, глобалізацією, змінами клімату та соціальними трансформаціями. Ці процеси впливають на всі сфери людської діяльності, зокрема й на освіту, яка має реагувати на усі зазначені виклики. Швидкий розвиток інформаційних технологій та дедалі більша потреба в умінні навчатися протягом життя викликає необхідність модернізації освітніх систем, здатних готувати нові покоління до життя в динамічному, взаємопов'язаному світі. У цьому контексті особливої актуальності набуває діяльнісний підхід, оскільки спрямований на активне засвоєння знань, умінь та навичок через практичну діяльність і досвід.

Діяльнісний підхід базується на ідеї, що знання мають бути не лише засвоєними на теоретичному рівні, але й активно застосованими на практиці. Це сприяє розвитку в учнів не лише когнітивних, але й практичних навичок, які допомагають їм адаптуватися до змін у світі. Основна мета цього підходу – навчити дітей діяти самостійно, розв'язувати проблеми, ухвалювати рішення та нести відповідальність за свої дії. Діяльнісний підхід дозволяє перейти від традиційної моделі «вчитель – передавач знань, учень – пасивний отримувач» до моделі активного навчання, де учень стає суб'єктом навчальної діяльності. Це передбачає використання різних методів: проєктної діяльності, навчання через гру, інтегрованих уроків, практичних завдань та експериментів тощо.

Нині зміна парадигми освіти відбувається через такі основні аспекти, як:

– *проблемно орієнтоване навчання*. Проблемне навчання, зазначає В. Павленко, може бути близьке до розвивального навчання, якщо його завданням є розвиток інтелекту учнів – шляхом збільшення самостійності учнів при вирішенні проблемних ситуацій формується активна пізнавальна діяльність, досягається самостійність застосування способів розумових дій [6, с. 76]. Проблемно орієнтоване навчання є природним елементом діяльнісного підходу, оскільки воно фокусується на активному залученні учнів у процес пізнання через взаємодію з реальними завданнями та ситуаціями. Воно сприяє розвитку в учнів критичного мислення, наближає

їх до практичного використання знань і формує здатність навчатися упродовж життя;

– *інтегративний підхід у навчанні*. Традиційні освітні підходи, орієнтовані на роздільне вивчення дисциплін, уже не відповідають потребам сучасного суспільства. Сучасний ринок праці вимагає від випускників не лише ґрунтовних знань у різних галузях, а й здатності застосовувати ці знання у комплексі, вирішуючи міждисциплінарні завдання. Інтегративний підхід дає можливість формувати в учнів нові знання, що характеризуються вищим рівнем осмислення, динамічністю їх застосування в нових ситуаціях, підвищенням їх дієвості й системності, сприяє розширенню соціально-пізнавального досвіду учнів у річищі поставлених учителем конкретних навчально-виховних завдань, інтенсивному розвитку школярів в аспекті вибраної тематики, формуванню інтересу до подій і явищ дійсності [2, с. 10]. Інтеграція знань допомагає формувати критичне мислення, креативність, комунікативні здібності та здатність до адаптації, що є ключовими якостями для успішної самореалізації в динамічному середовищі;

– *проєктна діяльність*. Проєктна діяльність у контексті діяльнісного підходу є однією з ключових методик, що сприяє активному засвоєнню знань через практичну роботу та самостійне дослідження. Вона орієнтована на те, щоб учні створювали конкретні продукти, розв'язували реальні проблеми та застосовували свої знання в контексті практичної діяльності. Проєктна діяльність, на думку Н. Довмантович, є однією з найпрекрасніших складників освітнього процесу, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції, які на Раді Європи були визначені як основні у XXI столітті: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні та соціальні навички [1];

– *гнучкість та адаптивність*. Завданням освіти на сьогодні й на перспективу є формування гнучких, творчих людей, здатних швидко адаптуватися до змін, розпізнавати приховані взаємозв'язки та передбачити наслідки. Навіть у суто утилітарно-прагматичному плані орієнтація на вузьких професіоналів, зазначає В. Огнев'юк, є атрибутом учорашнього дня. Соціально захищеною може відчувати себе лише високоосвічена особистість, здатна до зміни вектора своєї діяльності, готова до технологічних або ринкових змін [5, с. 75]. У діяльнісному підході гнучкість та адаптивність допомагають учням справлятися з різними викликами, змінювати плани відповідно до нових умов або інформації, ефективно реагувати на зміни, що відбуваються в процесі навчання, та знаходити інноваційні рішення для розв'язання проблем.

У відповідь на глобальні зміни діяльнісний підхід допомагає розв'язувати низку таких завдань, як: цифровізація освіти, розвиток м'яких навичок, глобалізація та інтеркультурність тощо.

Цифровізація освіти вносить зміни до традиційної системи освіти: дає можливість планувати нові стратегії організації освітнього простору, які ґрунтуються на цифрових технологіях: збільшується кількість цифрових платформ, електронні ресурси можуть бути використаний багаторазово, відбувається упровадження перспективних технологій освіти тощо [3]. При цьому, діяльнісний підхід сприяє застосуванню цифрових ресурсів для вирішення практичних завдань, а не лише як джерело інформації для учнів.

У світі, де автоматизація й штучний інтелект стають повсякденними явищами, м'які навички: комунікативні навички, критичне мислення, лідерські якості, емоційний інтелект, позитивне мислення, уміння працювати в команді, самоорганізація стають все важливішими. М'які навички допомагають встановлювати довірливі відносини, ефективно працювати в команді, вирішувати конфлікти, виявляти ініціативу, творчо мислити, управляти своїми емоціями та стресом, навчатися від помилок та багато іншого [4]. Діяльнісний підхід дає можливість розвивати ці навички через спільну роботу над проєктами, обговорення та розв'язання проблем тощо.

У сучасному світі людина в комунікації з навколишнім світом перебуває на межі культур, взаємодія з якими вимагає від нього вміння розуміти чужі культури, поважати їх традиції, досягати згоди у вирішенні життєво важливих проблем. В контексті даних вимог міжкультурної комунікації виступає як об'єктивна необхідність виживання людини, оскільки забезпечує інформаційний зв'язок між культурами окремих народів, робить можливим накопичення і передачу їх соціокультурного досвіду, організовує координацію спільної діяльності людей, трансляцію ідей, знань і цінностей [7, с. 129].

Учні сучасної школи мають бути готовими до міжкультурної комунікації та взаємодії в умовах глобалізованого світу, де взаємоповага і розуміння культурної різноманітності стають ключовими навичками. Вони повинні навчитися розуміти різні культури, цінності, традиції та погляди, що допомагає розвивати емпатію, толерантність та здатність до ефективної співпраці з представниками інших націй та культур. У рамках діяльнісного підходу важливо залучати учнів до міжкультурних проєктів, які на практиці демонструють необхідність глобальної взаємодії та сприяють усвідомленню важливості культурного обміну. Такі проєкти можуть включати дослідження інших культур, спільні міжнародні ініціативи, участь у дискусіях, що відкривають нові горизонти для особистісного та інтелектуального розвитку учнів. Це не лише допомагає підготувати їх до життя в багатокультурному світі, але й формує світогляд, орієнтований на глобальне громадянство та соціальну відповідальність.

Таким чином, діяльнісний підхід є ключовим елементом трансформаційних змін в освіті, оскільки він дозволяє готувати учнів до життя у швидкозмінному світі, сприяє розвитку самостійного мислення,

відповідальності та здатності до навчання протягом усього життя. У сучасних умовах, коли світ стає складнішим і взаємопов'язаним, саме діяльнісний підхід стає основою для формування нових освітніх парадигм та підходів, які допоможуть новим поколінням успішно адаптуватися до викликів майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Довмантович Н. Г. Проектна діяльність як засіб формування самоосвітньої компетентності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. Випуск 1 (40). С. 92–95.

2. Інтегративний підхід : актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи : навчально-методичний посібник / уклад. : Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с. ISBN 978-617-7683-38-3

3. Корнят В.С., Романишин Ю.Л., Голярдик Н.А. Цифровізація освіти України: перспективи та ризики. *Інноваційна педагогіка.* URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/53/part_1/30.pdf/ (дата звернення: 17.09.2024).

4. М'які та тверді професійні навички: практичний посібник для саморозвитку. URL: https://bizmag.com.ua/myaki-ta-tverdi-navychky/ (дата звернення: 17.09.2024)

5. Огнев'юк В. Реформування – як сутнісна характеристика сучасної освіти. *Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія* : монографія / за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоєвої. Київ: ТОВВидавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2013. С. 61–106.

6. Павленко В. В. Методи проблемного навчання. *Нові технології навчання*: наук.-пед. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ, 2014. Вип.81 (спецвипуск). С. 75–79.

7. Чеглатонєва С. О., Назаренко О. М. Міжкультурна комунікація як наука в сучасному світі. *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 25–26 листопада 2022 р., м. Одеса. Ч. 3. Львів – Торунь : LihaPres, 2022. С. 128–131.